

Teuvo Pohjolainen

10.12.2025

Lausunto eduskunnan perustuslakivaliokunnalle Hallituksen esityksestä eduskunnalle sähköisen tiedoksiannon ensisijaisuutta viranomaistoiminnassa koskevaksi lainsäädännöksi (HE 124/2025 vp)

Eduskunnan perustuslakivaliokunnan pyytämänä lausuntona otsikossa mainitusta hallituksen esityksestä esitän kunnioittavasti seuraavan.

1 Yleistä

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista annettua lakia, sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annettua lakia, digitaalisten palvelujen tarjoamisesta annettua lakia, oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettua lakia, oikeudenkäymiskaarta, oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annettua lakia, oikeudenkäynnistä työtuomioistuimessa annettua lakia, eräiden asiakirjain lähettämisestä tuomioistuimille annettua lakia, kiinteistönmuodostamislakia, kieltotoimenpiteitä koskevista edustajakanteista annettua lakia, oikeudenkäynnistä rikosasioissa annettua lakia, esitutkintalakia, sakon ja rikesakon määräämisestä annettua lakia, sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annettua lakia, ulosottokaarta, vaalilakia ja oikeusapulakia.

Esityksen tavoitteena on, että viranomaisen tiedoksiannot lähetettäisiin ensisijaisesti sähköisesti niille hallinnon asiakkaille, joille se on mahdollista. Esityksellä tavoitellaan kansalaisten sujuvampaa ja paikkariippumatonta asiointia ja lisäksi tehokkaampia viranomaismenettelyitä ja parempaa tuottavuutta.

2. Esityksen tavoitteet

Esityksen tavoitteena on edistää pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmassa asetettua tavoitetta, jonka mukaan viranomaisviestinnästä ja tiedoksiannoista tehdään lainsäädäntötoimin ensisijaisesti digitaalista heille, joille se on mahdollista.

Tavoitetta edistettäisiin lainsäädäntötoimin selkeyttämällä sähköistä tiedoksiantoa ja sähköistä viestinvälityspalvelua (Suomi.fi-viestit) koskevaa sääntelykokonaisuutta siten, että sähköistä viranomaisviestintää lisätään merkittävästi nykyisestä. Lainsäädäntömuutoksissa huomioitaisiin hallituksen esityksen mukaan oikeusturvan ja yhdenvertaisuuden sekä hyvän hallinnon vaatimusten toteutuminen.

Tavoitteena on varmistaa, että vaihtoehtoisia asiointi- ja viestintäkanavia on jatkossakin tarjottava niille, jotka eivät pysty käyttämään sähköisiä palveluita. Tavoitteena on luoda edellytyksiä avoimelle ja kilpaillulle markkinalle myös viranomaisten sähköisten tiedoksiantojen toimittamisessa sekä yksityisten digipostipalveluiden laajemmalle hyödyntämiselle viranomaisten sähköisessä tiedoksiantomenettelyssä.

Esityksen tavoitteena on lisäksi pienentää julkisia palveluita tarjoavien organisaatioiden hiilijalanjälkeä vahvistamalla niiden velvollisuutta viestiä asiakkailleen ensisijaisesti digitaalisesti. Esitys jatkaisi digikompassin tavoitteiden edistämistä. Lainsäädäntömuutoksilla tavoitellaan myös tehokkaampia viranomaismenettelyitä ja parempaa tuottavuutta sekä paikkariippumatonta viranomaisasiointia. Lisäksi muutoksen tavoitteena on varmistaa tietoturvallinen sähköinen viranomaisasiointi.

Esityksen tavoitteita on pidettävä hyväksyttävinä. Hallituksen esitykseen sisältyy laajat vaikuttavuusarvioinnit, joissa on erikseen tarkasteltu erilaisten haavoittuvassa asemassa olevien henkilöryhmien asemaa muutoksen yhteydessä. Olennaista esityksessä on se, että vaihtoehtoisia asiointi- ja viestintäkanavia on jatkossakin tarjottava niille, jotka eivät pysty käyttämään sähköisiä palveluita. Samoin on tärkeää, että esityksessä on otettu huomioon ns. puolesta asiointi ja se, että ihmisten digitaidot saattavat iän tai sairauden vuoksi heikentyä, jolloin sähköisten palvelujen sijaan voidaan joutua palaamaan vaihtoehtoihin asiointi ja viestintäkanaviin.

3. Suhde perustuslakiin

Esitykseen liittyy laajahkot säätämisyjärjestysperustelut. Niissä todetaan, että esitys on merkityksellinen yhdenvertaisuuden ja oikeusturvan näkökulmasta sekä myös perustuslain 10 §:ssä turvatun yksityiselämän ja henkilötietojen suojan, 17 §:ssä turvattujen kielellisten oikeuksien sekä 6 §:n 3 momentin mukaisten lapsen oikeuksien näkökulmasta. Näitä kaikkia on arvioitu esityksessä nähdäkseni asianmukaisesti. Minulla ei ole huomautettavaa hallituksen esityksessä esitettyyn.

Esityksessä aivan oikein todetaan, että PeV ei ole aiemmin arvioinut sellaista sähköisen tiedoksiannon käyttöä lisäävää lakiesitystä, jossa viranomaisaloitteisesti muutettaisiin luonnollisille henkilöille lähetettävien tiedoksiantojen ensisijaista toimitustapaa kirjetiedoksiannoista sähköiseen tiedoksiantoon henkilön aiemman sähköisen viranomaisasioinnin perusteella, ja jossa mahdollistettaisiin myös sähköisistä tiedoksiannoista kieltäytyminen henkilön pyynnöstä. Sen sijaan PeV on useaankin otteeseen arvioinut muutoin sähköisen tiedoksiannon käytön mahdollisuutta. Yleisesti ottaen sen on katsottu olevan mahdollista, jos asianomainen on antanut siihen suostumuksensa ja jos on voitu varmistaa, että tiedoksianto tulee tehokkaasti asianomaisen tietoon:

Tiedoksiantoa koskeva sääntely toteuttaa erityisesti perustuslain 21 §:ssä säädettyä oikeusturvaa ja oikeutta hyvään hallintoon. Tiedoksianto on tehtävä siten, että vastaanottaja saa oikeuksiensa käyttämiseksi tarvitsemansa tiedot selkeästi, hänelle ymmärrettävinä ja riittävän ajoissa (PeVL 9/2010 vp, s. 2).

On kiistatonta, että sähköinen asiointi on lisääntymässä. Sekin on ilmeistä, että kaikilla ihmisillä ei ole edellytyksiä käyttää sähköistä asiointia. Sen vuoksi on olennaista, että sähköisen asioinnin ensisijaisuudesta huolimatta myös vaihtoehtoinen asiointi on mahdollista.

Ehdotuksen valtiosääntöoikeudellisessa arvioinnissa on kyse yhtäältä siitä, tuleeko sähköisesti tiedoksi annettu asia tehokkaasti henkilön tietoon, ja toisaalta siitä, täyttääkö ehdotettu tiedoksiantomenettely menettelyn asianmukaisuutta koskevan perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaisen vaatimuksen. Tiedoksiantojen vastaanottaminen asiointitilille ei ole esityksen mukaan pakollista. Menettely voi koskea vain henkilöä, joka on ottanut sähköisen

asiointijärjestelmän käyttöönsä. Toisaalta henkilö, joka ei halua vastaanottaa tiedoksiantoja asiointitilille, voi ilmoittaa tästä digi- ja väestöviranomaiselle. Tällöin tiedoksiantoja ei toimiteta hänelle sähköisesti asiointitilille, vaan hänen tiedoksianto-osoitteeksensa ilmoittamaansa osoitteeseen. Henkilö voi myös koska tahansa lopettaa asiointitilin käytön, jolloin asiakirjat toimitetaan postitse.

Oikeusturvan kannalta – siis tehokkaan tiedoksiannon kannalta - on tärkeää, että asiointitilille tulevista ilmoituksista lähetetään tehokas heräteilmoitus siten, että asianomainen saa sen varmasti. Tämä näyttäisi esityksessä toteutuvan.

Siten vaikka ehdotukset mahdollistavat Suomi.fi-viestien käyttöönoton ja sinne sähköisten tiedoksiantojen toimittamisen viranomaisaloitteisesti ilman henkilön etukäteistä suostumusta, käytön lopettamismahdollisuus omasta pyynnöstä turvaa henkilön valinnanvapauden tiedoksiantojen vastaanottamistavassa. Ehdotukset eivät velvoittaisi ketään Suomi.fi-viestien käyttäjiksi tulevia henkilöitä sähköisten tiedoksiantojen vastaanottamiseen, eikä ehdotuksissa olisi siten kyse yhdenvertaisuuden kannalta ongelmallisesta luonnollisten henkilöiden sähköiseen asiointiin velvoittamisesta. Katson, että esitys on ongelmaton perustuslain yhdenvertaisuussäännöksen kannalta. Esitys vastaa myös PeL 21 §:stä johdettavissa olevia vaatimuksia.